

Avrupa Birliği-İsrail İlişkileri

European Union-Israel Relations

Bilal Karabulut*

Özet

Bu çalışmanın temel amacı Avrupa Birliği-İsrail ilişkilerini üç farklı yönüyle analiz etmektir. Bu bağlamda çalışma üç ana bölümden oluşacaktır. Çalışmanın ilk bölümünde Avrupa Birliği İsrail ilişkileri Avrupa-Akdeniz Ortaklığı çerçevesinde analiz edilecektir. İkinci bölümde Ortadoğu Barış Süreci ele alınacaktır. Çalışmanın son bölümünde ise Anti-semitizm olgusu irdelenecektir

Anahtar Kelimeler: *Avrupa Birliği, İsrail, Ortadoğu Barış Süreci, Avrupa-Akdeniz Ortaklığı, Anti-semitizm*

Abstract

The basic aim of this study is examining European Union-Israel relations in three different aspects. In this context the study is divided into three main parts. In the first part of the study European Union-Israel relations will be analysed in the frame of the Euro-Mediterranean Partnership. In the second part of the study Middle East Peace Process will be discussed. In the last part of the study antisemitism phenomenon will be examined.

Key Words: *European Union, Israel, Middle East Peace Process, Euro-Mediterranean Partnership, Antisemitism*

Giriş

Avrupa Birliği(AB)-İsrail ilişkileri, karmaşık dinamiklerin ve konjonktürel dalgalanmaların etkisine açık bir etkileşim ağıdır. İkili ilişkilerin böylesi bir “değişkenlik” ve “karışıklık” içinde olmasının başlıca iki nedeni vardır. Birinci neden, tarihsel akışın küresel güç dengelerinde ortaya çıkardığı dönüşümdür. Bu dönüşüm ikili ilişkilerin Soğuk Savaş esnasında ve sonrasında farklılaşmasını beraberinde getirmiştir. İkinci neden ise AB'nin özelde İsrail genelde Ortadoğu konusunda kendi içinde belirli bir oydaşma sağlayamamış olmasıdır. Kısacası, tarihsel dönüşüm “farklılaşmayı”, birlik içindeki çatlak sesler “karışıklığı” ortaya çıkarmaktadır. AB-İsrail ilişkilerinin günümüzdeki seyrini

* Araştırma Görevlisi, Gazi Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü. bilalkarabulut@yahoo.co.uk.

Gazi

Akademik
Bakış

1

Cilt 1, Sayı 2
Yaz 2008

analiz edebilmek için öncelikli olarak Soğuk Savaş döneminde Avrupalıların Ortadoğu'ya bakış açısını ve yine aynı şekilde Ortadoğu ülkelerinin Avrupalı ülkeleri algılayış biçimini genel hatlarıyla ortaya koymak gerekmektedir.

Soğuk Savaş döneminde hem Arap dünyası hem de İsrail Avrupalıların Ortadoğu bölgesindeki sorunlara müdahalesine değişik gerekçelerle olumsuz bakıyordu. Arap ülkelerinin hemen hepsi Avrupalı iki ülkenin yani İngiltere ve Fransa'nın eski sömürgesiydi, İsrail ise Avrupalıların anti-semitist duygularının ölmediğine inanıyordu. Bu nedenlerden ötürü iki taraf açısından da Avrupa olumsuz bir psikolojik etki yaratmaktaydı.¹ İsrail'in Avrupalılara sıcak bakmamasının diğer bir nedeni, ABD'de yaşayan Yahudilerin Avrupalı Yahudilere nispeten daha etkin bir konumda bulunmalarıydı. İsrail, her ne kadar varoluşunu bir Avrupalı devlete borçlu olsa da varoluşunun devamlılığının ABD'li Yahudilerin gücünü kullanmaya bağlı olduğunun bilincindeydi. Ayrıca, 1956 yılında İsrail'in Avrupalı güçlerden İngiltere ve Fransa ile Mısır'a saldırması ve bu saldırının başarısızlıkla sonuçlanması hem İsrail'in hem de Arapların gözünde Avrupalıların prestijlerinin sarsılmasına yol açtı. Bu savaştan sonra İsrail, asıl hegemonik gücün ABD olduğunu ve ABD'ye rağmen bölgede politika takip edemeyeceğini anladı. Arapların ise Avrupalılara olan güvensizliği had safhaya ulaştı.

Avrupalıların Ortadoğu'ya bakışını ise Soğuk Savaş dengeleri belirliyordu. Soğuk Savaş süresince katı bir bloklaşmayı gerekli kılan iki kutuplu yapılanma ABD ile Avrupalı müttefikler arasındaki bölgesel politika farklılıklarını örten sonuçlar doğuruyordu. Ortadoğu bölgesiyle ABD'ye göre çok daha köklü tarihi ilişkileri olan Avrupa ülkeleri, Soğuk Savaş süresince bu tarihi bağların gerektirdiği ulusal politikalarla küresel iki kutuplu yapılanmanın gerektirdiği blok politikaları arasında ciddi çelişkiler yaşadı.²

Soğuk Savaş sonrası uluslararası konjonktür değişmiş fakat İsrail'in Avrupalı ülkelere bakış açısı; ABD'nin Soğuk Savaş'tan güçlenerek çıkması ve Avrupalıların Arap yanlısı politikaları nedeniyle pek değişmemiştir. Araplar ise Avrupalıların Ortadoğu meselelerine müdahil olmalarına sıcak bakmaya başlamıştır.³ Araplar, SSCB'nin yıkılmasıyla bölgede tek küresel güç olarak kalan ABD'yi Avrupalı devletlerle dengeleyebileceği için ister istemez Avrupalı devletlerle yakın ilişkiler geliştirmeye çalışmıştır. 2000 yazında Camp David'de

1 Muzaffer Şenel, *The European Union Policy Towards The Middle East Since 1980*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 2002, s. 100.
2 Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik -Türkiye'nin Uluslararası Konumu-*, İstanbul: Küre Yayınları, Ekim-2001, s. 348.
3 Muzaffer Şenel, *a.g.t.*, s. 100.

Barak ile Arafat arasında Kudüs'ün geleceği ile ilgili görüşmelerde Clinton'ın İsrail yanlısı bir görüntü vermesinin hemen akabinde Arafat'ın başta Avrupa ülkeleri olmak üzere önemli küresel ve bölgesel güçleri ziyarete başlaması bu dengenin işlemekte olduğunu gösteren çarpıcı bir örnektir.⁴ Özellikle Katolik Avrupa ülkeleri Ortadoğu'da artan İsrail etkinliğini dengeleyecek bir tarzda Arap ülkelere yakınlaşmakta ve göreceli bir denge unsuru olmaktadır. Fransa-Suriye, Fransa-Lübnan, Fransa-Cezayir, İtalya-Libya ilişkilerinin seyri bu konudaki çarpıcı örneklerdir.⁵ Bu dengenin işlediğini gösteren en önemli örnek ise Arafat'ın Fransa'da vefat etmesidir. Fransa'nın böylesi bir dengenin işlemesi için partner olarak seçilmesi özeldir Filistinliler genelde de Araplar açısından kendi içinde çok tutarlı bir yaklaşımdır. Çalışmada bu politikanın detayları irdelenecek ve neden tutarlı bir politika olduğu ortaya konacaktır.

Bu genel tablo çerçevesinde AB-İsrail ilişkilerinin günümüzdeki durumu üç ana başlık halinde incelenebilir. AB'nin İsrail'le ekonomik ilişkileri Avrupa-Akdeniz Ortaklığı (EUROMED), siyasi ilişkileri ise Ortadoğu Barış Süreci çerçevesinde şekillenmektedir. Bu iki platform birbirinden kopuk değildir ve birinde yaşanan bir gelişme bir diğerini etkilemektedir. Örneğin, Ortadoğu Barış Süreci kapsamında AB'nin Filistin Yönetimi'ne verdiği finansal desteğin büyük bir kısmı Avrupa-Akdeniz Ortaklığı kapsamındaki MEDA (Akdeniz Ekonomik Gelişme Bölgesi-Mediterranean Economic Development Area) programı kanalıyla yapılmaktadır. İlişkilerin seyrini belirleyen diğer etkenler; Avrupa'da ve özellikle Fransa'da Soğuk Savaş sonrası dönemde artan Yahudi düşmanlığı ve Fransa, İtalya ve İspanya'nın Arap yanlısı politikalarıdır.

1- Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Çerçevesinde AB-İsrail İlişkileri

AB'nin Akdeniz ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmek istemesinin çeşitli sebepleri vardır. Öncelikle AB'nin kendi iç dengelerinin böylesi bir politika takibini gerektirdiği söylenebilir. AB'nin genişlemesinde ağırlığın hangi bölgeye verilmesi gerektiği konusunda birlik ülkeleri arasında farklı yaklaşımlar söz konusudur. AB içinde, Almanya'nın Orta ve Doğu Avrupa'ya ağırlık veren politikasının daha başarılı olması ve bu bölgenin birçok açıdan Almanya ile bütünleşmesi, Fransa, İtalya ve İspanya'nın ulusal çıkarları ile çalışmaktadır.⁶ Almanya bu ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesiyle AB içindeki etkinliğini pekiştirmiştir. İstatistiksel verilere bakıldığında Almanya'nın elde ettiği kar, tersten söylenirse Fransa'nın uğradığı kayıp daha net anlaşılacaktır. 1994 yılı rakamlarına göre; AB'nin Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine toplam ihracatı 31 milyar ECU'dur ve

4 Ahmet Davutoğlu, *a.g.e.*, s. 351.

5 *a.g.e.*, s. 350.

6 Mustafa Yaşar Tınar, "Avrupa-Akdeniz Ortaklığı ve Türkiye", *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1-2, 1999, s. 236.

bunun %53'ü Almanya, %7.9'u ise Fransa tarafından gerçekleştirilmiştir. Aynı yıl AB'nin Mağrip (Kuzey Batı Afrika) ve Ortadoğu ülkelerine ihracatı 50 milyar ECU tutarındadır. Bu ihracat içerisinde Fransa'nın payı %30'dur.⁷ AB'nin Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine yönelik genişlemesinin en fazla hangi ülkenin çıkarına olduğu ve Fransa'nın Akdeniz ve Ortadoğu ülkelerine ağırlık verilmesini istemesinin sebebi bu istatistikler aracılığıyla anlaşılmaktadır.

İkinci sebep, AB'nin üç Akdenizli üyesinin (Fransa, İtalya ve İspanya) bu ülkelerdeki ekonomik durgunluğun kendilerine kitlesel göçler biçiminde yansıyan bir akıma yol açacağından çekinmeleridir. Kendi ülkelerinde zaten ortalama %10 işsizlik oranı olan bu ülkeler (özellikle Fransa), geçmişte göç etmiş bulunan etnik Arap nüfusun aşırı sağcı siyasal akımlara güç kazandırdığına ve toplumsal sorunlara yol açtığına inanmaktadırlar.⁸ Kontrollü bir göç politikasıyla veya doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile bölge ülkelerinin ucuz işgücünden yararlanmak, bölge ülkelerinin istikrarlı hale getirilmesiyle kendi vatandaşlarına ucuz turizm olanakları sağlamak ve uyuşturucu trafiğini yakın bir işbirliği temelinde en aza indirmek AB'nin Akdeniz ülkeleri ile ilişkilerini geliştirmek istemesinin diğer sebepleridir.⁹

Doksanlı yıllardan sonra AB'nin bölgeye artan ilgisinin dış etkenler göz önünde bulundurulduğunda ortaya çıkan sebebi ise hemen yanı başındaki bu büyük pazarı ABD'ye kaptırmamak istemesidir. 1978-1992 yılları arasında ABD'nin Akdeniz ülkelerine yapılan yardımlardaki payı %41, Avrupa Topluluğu'nun (AT) payı ise %24'dür. Bu rakamlar göstermektedir ki ilgili dönemde bölgede asıl etkinlik sahibi olan güç ABD'dir. ABD'nin dengelenmesi amacıyla geliştirilmek istenen Akdeniz politikası konusunda AB ülkeleri arasındaki önemli fikir ayrılıkları işte bu noktada çıkmıştır. Temel tartışma konusu "Yardım Politikası mı?" yoksa "Ticaret Politikası mı?" AB'nin bölgedeki etkinliğini arttırır problemini çerçevesinde oluşmuştur. Yoğun tartışmalar sonucu AB, etkinliğini bölgeye yönelik ekonomik yardımlarını arttırma yoluna giderek değil ticari bağımlılık politikası güderek arttırmaya karar vermiş ve ABD'den farklı bir strateji kabul etmiştir.¹⁰ 1995 yılında imzalanan Barcelona Anlaşması'nda öngörüldüğü şekilde MEDA-I ve MEDA-II kapsamında mali

7 Jean Claude Gautron, "Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası ve Siyasi Dengeler", Çev. Durmuş Tezcan, *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1-2, 1997, s. 134.

8 Gülten Kazgan, "AB'nin Akdeniz Politikası ve Türkiye", *İktisat Dergisi*, Sayı:375, Ocak-1998, s. 45.

9 Yıldırım Koç, "Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası", *Jeopolitik*, Sayı:3, Yaz-2002, ss.30-31.

10 Alfred Tovais, "The EU and Mediterranean Countries", *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1-2, 1997, s. 125.

yardımlar yapsa da AB'nin bölge ülkelerine ilişkin asıl hedefi 2010 yılına kadar "Serbest Ticaret Alanı" oluşturulmasıdır. Bu da göstermektedir ki AB, bu ülkeleri ticari açıdan kendine bağımlı hale getirmeye çalışarak benimsemiş olduğu stratejiyi hayata geçirmiştir.

Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nın temelleri Topluluğun ilk kez Akdeniz bölgesindeki ülkelere verilen taahhütleri yerine getirilmesinin önemini vurgulamasıyla, Ekim-1972 tarihli Paris Zirvesi'nde atılmıştır.¹¹ AT, 1972 yılında Akdeniz ülkeleri ile ekonomik ilişkilerin geliştirilmesini amaçlayan "Global Akdeniz Politikası"nı benimsemiştir. Bu politika ile varılmak istenen noktaya tercihli ticaret anlaşmaları ile ulaşılmasına karar verilmiştir.¹² Topluluk 1975, 1976 ve 1977 yıllarında bütün Akdeniz ülkeleriyle her biri beş yıl süreli ticari işbirliği anlaşmaları imzalamıştır. Anlaşmalar, mali protokollerle güçlendirilmiş ve 1996 yılına kadar Akdeniz ülkelerinin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunmak amacıyla başlıca dört mali protokol hayata geçirilmiştir. Fakat, Soğuk Savaş dönemindeki politikalar istenilen ölçüde etkinlik gösterememiştir. Bu nedenle AB, 1992 yılına kadar ihmal edilmiş olan Akdeniz ülkeleri ile ilişkilere yeniden ivme kazandırabilmek amacıyla "Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası"nı yürürlüğe sokmuştur. Bu politika ile Akdeniz ülkelerine sağlanan mali destek %50 oranında arttırılmıştır.¹³

AB-Akdeniz Ortaklığı'nın seyrini değiştiren temel gelişme Barcelona Deklarasyonu'dur. İsrail dahil on iki Akdeniz ülkesi ile AB üyesi on beş ülkeyi bir şemsiye altında buluşturan ve Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nın anayasası niteliğinde olan Barcelona Deklarasyonu 27-28 Kasım 1995 tarihinde imzalanmıştır. Bu deklarasyon ile ortaklığın temel hedeflerinden birinin 2010 yılına kadar Akdeniz bölgesinde bir serbest ticaret bölgesinin oluşturulması olduğu belirtilmiştir. Bu amaca yönelik ikili ve bölgesel nitelikte proje ve programların MEDA kapsamında desteklenmesi kararlaştırılmıştır.¹⁴

Barcelona Deklarasyonu'nda yer alan hedeflerin takibi Avrupa Birliği Troykası (AB'nin bir önceki, halihazırdaki ve bir sonraki dönem başkanları), AB Komisyonu temsilcileri, üye ülkelerin tamamının temsilcileri ve on iki Akdenizli ortaklıktan oluşan EUROMED Komitesi tarafından gerçekleştirilmektedir.¹⁵

11 Senem Çeşmecioğlu, *Avrupa-Akdeniz Ortaklığı ve Türkiye*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası (İTO) Yayınları, Ekim-2003, ss.17-18.

12 Dominic McGoldrick, *International Relations Law of the European Union*, New York: Addison Wesley Longman Ltd., 1997, s. 201.

13 Senem Çeşmecioğlu, *a.g.e.*, s. 17-18.

14 *a.g.e.*, s. 21.

15 Senem Çeşmecioğlu, *a.g.e.*, s. 27.

Gazi

Akademik
Bakış

5

Cilt 1, Sayı 2
Yaz 2008

Akdeniz'in ortak bir barış ve istikrar alanı olması hedefi, 15-16 Nisan 1997'de Malta'da yapılan ve yirmi yedi Avrupa-Akdeniz Ortağı'nın katıldığı konferansta da ele alınmıştır. Bu yirmi yedi ülke, Barcelona Deklarasyonu'nun "siyasi ortaklık ve güvenlik" konulu hedefine ulaşmak için düzenli bir siyasi diyalog sürecine girme taahhüdünde bulunarak, bir dizi ortak kural ve hedef belirlemiştir. Avrupa-Akdeniz Ortaklığı, çatışmalarla bölünmüş bir bölgede, taraflara düzenli olarak tartışma imkanı sağlayan bir forum olup, mevcut mekanizmaların yerine yenilerini koymayı değil, eski mekanizmaların başarısına katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Diyalogun, bölgedeki siyasi durumun son derece ciddileştiği dönemlerde dahi sürdürülebilmiş olması kayda değer bir ilerlemedir.¹⁶

Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nın ekonomik yönü öngörüldüğü şekilde ilerlemektedir fakat siyasi yönü gereken etkinliği gösterememektedir. Bunun temel sebebi Arapların AB'nin bölgede daha etkin bir rol oynamasını istemeleri fakat İsrail ile ilişkilerin tamamen koparmak istemeyen AB'nin buna yanaşmaması yani Arapların deyimiyle ikili oynamasıdır.¹⁷ Araplar bu konuda haksız sayılmazlar. Çünkü, AB-Akdeniz Ortaklığı sayesinde İsrail, AB ülkeleri ile ekonomik ilişkilerini oldukça geliştirmiştir. AB ve İsrail arasında Akdeniz Ortaklığı kapsamındaki işbirliğinin tarihsel gelişimi şu şekildedir¹⁸;

1. İsrail ile Topluluk arasında "Ticari İşbirliği Anlaşmaları" imzalanmıştır (1964).

2. İsrail ve Lübnan ile Topluluk arasında "Tercihli Ticaret Rejimi Anlaşması" imzalanmıştır (1969).

3. İsrail ile Topluluk arasında bir serbest ticaret bölgesinin yaratılmasından açıkça söz eden "Ticari İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır (1975).

4. İsrail ile Topluluk arasında sanayi ürünlerini kapsayan bir "Serbest Ticaret Bölgesi" yaratılmıştır (1989).

5. Fas, Tunus ve İsrail ile Avrupa Birliği arasında "Avrupa-Akdeniz Ortaklık Anlaşması" imzalanmıştır (1995).¹⁹

6. İsrail ile Avrupa Birliği arasında "Avrupa-Akdeniz Ortaklık Anlaşması" yürürlüğe girmiştir (2000).

16 Selda Paydak, "Avrupa-Akdeniz Ortaklığına Bakış", *Avrasya Dosyası (Avrupa Birliği Özel)*, Cilt:5, Sayı:4, Kış-1999, s. 272.

17 Miquel Nadal, "The Barcelona Process: Background and Vision", Bo Huldt, Mats Engman, Elisabeth Davidson (Ed.), *Euro-Mediterranean Security and the Barcelona Process*, Sweden: Swedish National Defence College, 2003, s. 30.

18 Senem Çeşmecioğlu, *a.g.e.*, s. 15.

19 Aynı yıl Avrupa Birliği Filistin Yönetimi ile de Avrupa-Akdeniz Ortaklık Anlaşması imzalamıştır.

AB ve İsrail arasında imzalanmış olan Avrupa-Akdeniz Ortaklık Anlaşması, ikili ekonomik ilişkileri yönlendiren temel belgedir. Anlaşma, 20 Kasım 1995'de Brüksel'de imzalanmış, ticari konuları içeren kısmı 1996'da, geri kalan kısmı ise 1 Haziran 2000'de yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşma, 1975 tarihli AT-İsrail İşbirliği Anlaşması'nın yerini almıştır. Anlaşma ile beraber ikili ilişkileri sıkılaştırmak ve geliştirmek amacıyla AB-İsrail İşbirliği Konseyi ve AB-İsrail İşbirliği Komisyonu kurulmuştur. Konsey ve komisyon ikili ilişkilerle ilgili hemen her konuyu ele almakta ve düzenli aralıklarla toplantılar yapmaktadır.²⁰

İsrail, gerek ekonomik ve ticari gerekse sosyal ilişkiler bakımından AB ülkeleri ile çok yakın ilişki içerisinde. AB ile imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması da bu yakın ilişkilerin bir göstergesidir. İsrail'in gelişmiş ekonomi düzeyi diğer Akdeniz ülkeleri ile karşılaştırılınca çok yüksektir. Bu nedenle İsrail, MEDA'nın ikili mali işbirliği fonlarından neredeyse hiç yararlanmamaktadır.²¹

AB, İsrail'in başlıca ticari ortağıdır. AB, İsrail'in en fazla ithalat yaptığı ticari ortak olmasının yanı sıra İsrail için ikinci en büyük ihracat pazarıdır.²² İsrail ve AB arasındaki ikili ekonomik ilişkiler genel hatlarıyla şu şekildedir: 2001 yılı rakamlarına göre İsrail'in genel ihracatı içinde AB'nin payı %31 iken ithalatındaki payı %41'dir.²³ AB'nin İsrail'deki yatırımları 2000 yılında 775 milyon Euro, 2001 yılında ise 236 milyon Euro olarak gerçekleşmiştir.²⁴ 2003 yılının ilk dokuz ayında AB'nin İsrail'e toplam ithalatı 6.486 milyar dolar iken İsrail'in AB'ye ihracatı 3.837 milyar dolar olmuştur. Bu rakamlara göre AB, İsrail'in toplam ithalatının %31'ini toplam ihracatının %40'ını karşılamaktadır.²⁵

AB-İsrail ikili ilişkileri ekonomik boyutun dışındaki diğer alanlarda da artarak devam etmektedir. 30 Ekim 2003'te İsrail Elektrik Birliği ve Filistin Dağıtım Şirketi arasında elektrik satışını düzenlemek ve elektrik satın alımı amacıyla bir anlaşma AB himayesinde Filistin Yönetimi ve İsrail arasında imzalanmıştır. İsrail, Avrupa Topluluğu Araştırma ve Teknolojik Gelişme Çerçeve Programı'na tam anlamıyla katılım gösteren ilk ve tek Avrupalı olmayan ülkedir. İsrail, üniversitelerin daha gelişmiş bir network ağıyla donatılmalarını ve daha yüksek eğitim kalitesi için yeniden yapılandırılmalarını amaç edinen "Tempus Projeleri"ne ve 3. ülkelerden burslu öğrenci kabul eden "Erasmus

20 <http://www.eu-del.org.il/english/content/brochure/8.asp>

21 a.g.e., s. 105.

22 http://europa.eu.int/comm/external_relations/israel/intro/index.htm

23 1990-2001 yılları arası İsrail'in AB'ye yönelik ihracat ve ithalat rakamları için bkz. Tablo-1.

24 Senem Çeşmecioğlu, a.g.e., s. 106-107.

25 http://europa.eu.int/comm/external_relations/israel/intro/index.htm

Gazi

Akademik
Bakış

7

Cilt 1, Sayı 2
Yaz 2008

Programı"na katılabilmektedir.²⁶ Tüm bu örnekler ilişkilerin hemen her alana yayıldığını göstermektedir.

2- Ortadoğu Barış Süreci Çerçevesinde AB-İsrail İlişkileri

İsrail ile Araplar arasındaki gerginliklerin ortadan kaldırılmasını amaçlayan ve İsrail-Mısır yakınlaşması ile başlayan Ortadoğu Barış Süreci, Madrid Konferansı (1991) ve Oslo Anlaşması (1993)²⁷ ile önemli bir yol kat etmiş fakat Mart 2001'de Ariel Şaron'un İsrail başbakanı olmasıyla neredeyse rafa kaldırılmıştır. AB'nin Ortadoğu Barış Süreci'ndeki konumuna bakıldığında genel olarak Filistinlileri desteklediği görülmektedir. Bu desteğin amacı güçsüzün yanında olma psikolojisinin çok ötesinde anlamlar taşımaktadır.

Avrupa Topluluğu'nun Filistin halkının hukuki haklarının korunması gerektiği yönündeki "ilk resmi politikası" 6 Kasım 1973'de ilan edilen Ortak Deklarasyon'dur. Deklarasyonun bu tarihte yayınlanmasının temel sebebi 1973 Petrol Ambargosu'dur. AT, böylesi bir deklarasyon yayınlayarak Arap ülkeleriyle sıcak ilişkiler kurmak istediğinin ilk sinyalini vermiştir. Bu politikayı takiben 31 Temmuz 1974'de imzalanan anlaşmaya istinaden 1975'de Avrupa-Arap Diyalogu başlamıştır.²⁸

AB, Filistin Sorunu'nun çözümünde BM Güvenlik Konseyi'nin soruna ilişkin almış olduğu kararların (242, 338, 1397, 1402, 1515) kabulünün temel alınması gerektiğine inanmaktadır. AB'nin Ortadoğu Barış Süreci'ne bakış açısını yansıtmaları bakımından günümüze değin yayınlanan üç deklarasyonun büyük önemi vardır. Bu deklarasyonlardan birincisi, 13 Haziran 1980 tarihli Venedik Deklarasyonu'dur.²⁹ Bu deklarasyon ile dört temel konuda Topluluğun görüşünün ne olduğu ortaya konmuştur. Bu noktalar³⁰:

1. Filistin'lilerin self-determinasyon hakkının tanınması.
2. İsrail'in işgale son vermeye çağırılması.
3. İşgal altındaki topraklardaki yahudi yerleşimcilerin kınanması ve Kudüs'ün statüsünün İsrail tarafından tek yanlı olarak belirlenmesinin illegal bir girişim olarak kabul edilmesi.
4. Filistin Özerk Yönetimi'nin barış sürecine katılımının sağlanması.

26 http://europa.eu.int/comm/external_relations/israel/intro/index.htm

27 Çağrı Erhan, "Ortadoğu Barış Süreci", Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt:2, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001, ss.570-571.

28 Christopher Piening, *Global Europe -The European Union in World Affairs-*, USA: Lynne Rienner Publishers, 1997, s. 74.

29 http://europa.eu.int/comm/external_relations/mepp/index.htm

30 <http://mondediplo.com/focus/mideast/r1276>

Avrupa Topluluğu, 1982 yılına kadar çeşitli platformlarda İsrail aleyhine olan açıklamalar yapmış, deklarasyonlar yayınlamıştır. Fakat, AT'nin İsrail'e karşı "ilk aktif tepkisi" İsrail'in Lübnan'ı işgali sonucu 1983'de imzalanması gereken finansal protokolü işgal sona erene kadar imzalamayacağını açıklamasıdır.³¹ İsrail'in 1982'de Lübnan'ı işgali sonrasında AT, acil toplanma kararı almış ve AT'nin o zamanki on üyesinin dış işleri bakanları 9 Haziran 1982'de Bonn'da toplanmıştır. Bu toplantıda İsrail kınanmış ve yaptığı eylemin uluslararası hukuka ve temel insan hakları prensiplerine aykırı olduğu deklare edilmiştir.³²

İkinci deklarasyon, 24 Mart 1999 tarihli Berlin Deklarasyonu'dur. Bu deklarasyonda Filistin'in devlet olma hakkına ve Filistinli mülteciler sorununa değinilmiştir. Üçüncü deklarasyon ise 22 Haziran 2002 tarihli Sevilla Deklarasyonu'dur. Bu deklarasyonda da ilk iki deklarasyonun paralelindeki görüşlere yer verilmiştir.³³

AB Konseyi, 2000 yılında "Ortadoğu Bölgesi İçin Genel Strateji" adlı bir belge kabul etmiştir. Bu belge ile Ortadoğu Barış Süreci'ne AB'nin katılımını sağlayacak kurum ve kişiler belirlenmiştir. Buna göre, AB'nin sürece katılımı üç yoldan olacaktır. Bunlar; AB Ortak Güvenlik ve Dış Politika Yüksek Temsilcisi (Javier Solana), Barış Süreci Özel Temsilcisi (Marc Otto) ve Özel Komisyon'dur.³⁴ Ayrıca, Ortadoğu Barış Süreci'ne ne tür katkıların yapılacağı konusunda AB Komisyonu, bu katkılar konusunda bütçeden pay ayırmak konusunda da AB Parlamentosu yetkili olduğu için AB'nin sürece hemen her kurumuyla iştirak ettiği söylenebilir.

AB'nin Ortadoğu Barış Süreci'nde etkin olmak istemesinin en önemli sebeplerinden biri de "Kudüs Sorunu"dur. Ortadoğu Barış Süreci'nin en kırılğan noktasını oluşturan Kudüs'ün nihai statüsü konusunda özellikle Vatikan ve Katolik Avrupa ülkelerinin müdahil olma arzuları Arap-Avrupa yakınlaşmasını artıracak sonuçlar doğurabilir. Çünkü, içinde Hıristiyan Arapları da barındıran Filistin idaresi altında bir Kudüs Avrupa için bir bütün olarak Yahudilerin egemenliğine verilmiş bir Kudüs'ten daha tercihe şayandır.³⁵

AB'nin Ortadoğu Barış Süreci'ne ekonomik katkısına bakıldığında bu sürece 1994-2003 yılları arasında toplam 1.768 milyar euroluk bir kaynak tah-

31 Christopher Hill and Karen E. Smith, *European Foreign Policy -Key Documents -*, London: Routledge, 2000, s. 298.

32 Muzaffer Şenel, *a.g.e.*, s. 97.

33 http://europa.eu.int/comm/external_relations/mepp/index.htm

34 http://europa.eu.int/comm/external_relations/mepp/index.htm

35 Ahmet Davutoğlu, *a.g.e.*, s. 351.

Gazi

Akademik
Bakış

9

Cilt 1, Sayı 2
Yaz 2008

sis ettiği görülmektedir.³⁶ Bu kaynak aktarımının belli bir kısmı MEDA kanalıyla yapılmıştır. Yardımlar; çevresel sorunlardan sağlık hizmetlerine, eğitim alanından medyaya kadar geniş bir yelpazede kullanılmak üzere verilmiştir. Ayrıca AB, Ortadoğu Barış Süreci'ne ilişkin bölgesel ve uluslararası girişimleri de finansal açıdan desteklemektedir. Avrupa Komisyonu bu girişimleri desteklemek amacıyla bugüne kadar 10 milyon euroluk bir kaynak tahsis etmiştir.³⁷

AB'nin Ortadoğu Barış Süreci'nin en büyük finansörü olmasının öncelikli sebebi bölgede oluşabilecek istikrarsızlık ortamından en çok kendisinin etkilenecek olmasıdır. AB'nin Filistin'e yaptığı finansal desteğin ikinci sebebi ise Filistin'i kalkındırmaktan öte İsrail ile müzakere edebilir bir konumda tutmaktır. Çünkü, halihazırda %55'i işsiz olan Filistin'in kalkınması AB'nin finansal desteğiyle gerçekleşemez.³⁸

AB, Ortadoğu Barış Süreci'nde Filistinlilere verdiği desteğin aslında İsrail'in çıkarına olduğu tezinden hareketle İsrail'den gelen tepkileri karşılamaya çalışmaktadır. Bu tezini, çevresi düşman ve az gelişmiş ülkelerle sarılı bir İsrail'in refah ve huzur içinde yaşamasının imkansız olduğu ve bu nedenle bu ülkelerin kalkınmasının İsrail'in çıkarına olduğu fikriyle açıklamaktadır. Bu tezin ne kadar geçerli olduğu tartışmaya açıktır ve İsrail gibi bir devletin böylesi bir teze itibar etmesi zordur. Bunun yanı sıra Arap ülkeleri de AB'nin Ortadoğu Barış Süreci'ndeki İsrail karşıtı gibi gözükten duruşunu tam olarak benimsememektedir. Araplara göre, AB'nin Filistin'e olan siyasi desteği İsrail'e olan ekonomik desteğinin çok gerisinde kalmaktadır. Arapların bu konuda pek de haksız olmadıkları söylenebilir. Çünkü, ekonomik açıdan kendisine bağımlılığı çok yüksek olan İsrail'e karşı bu ekonomik kozu kullanmamakta ve deyim yerindeyse hemen her konuda olduğu gibi denge politikası takip etmektedir. Fakat, AB'nin ortaya koymuş olduğu denge politikası zamanla iki tarafında AB'den uzaklaşmasını beraberinde getirebilir ve AB'nin Ortadoğu politikasının iflas etmesiyle sonuçlanabilir.

3- Anti-Semitizm Olgusu Ekseninde AB-İsrail İlişkileri

Avrupa'da Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte Yahudi düşmanlığının bir kez daha ortaya çıktığı iddia edilmektedir. Avrupa Yahudi Kongresi Başkanı Cobi Benatoff'a göre "eski kanser" geri gelmiştir.³⁹ Gerçekten de eski kanser

36 http://europa.eu.int/comm/external_relations/gaza/news/ip03_1040.htm

37 http://europa.eu.int/comm/external_relations/gaza/news/ip03_1040.htm

38 Chris Patten, "A Road Map Paid For in Euros", *Financial Times*, 17 Temmuz 2003.

39 Deniz Altınbaş Akgül, "Fransa'da Anti-Semitizm", *Stratejik Analiz*, Cilt.5, Sayı:53, Eylül-2004, s. 34.

geri mi gelmiştir yoksa İsrail anti-semitizm propagandası yaparak çeşitli kazanımlar mı elde etmeye çalışmaktadır? Aslında her ikisi de doğrudur. Örnek olaylarla bu cevabın doğruluğu ortaya konabilir.

İsrail Başbakanı Ariel Şaron ve Dış İşleri Bakanı Silver Shalom, Kasım 2003'de, İtalya Başbakanı Silvio Berlusconi'yi ziyaret etmişler ve bu ziyaret esnasında Shalom, Reuters'e; "Maalesef, son zamanlarda anti-semitizmin Avrupa'ya geri döndüğünü görmekteyiz." diye beyanat vererek Avrupa ülkelerine ve halkına İsrail'in bu konudaki rahatsızlığını iletmiştir.⁴⁰ Bu tepkinin doğruluğunu kanıtlayan bazı emareler mevcuttur. Örneğin; Anti-Defamation League'in 2002 yılında yaptığı ankete göre, Avrupalıların %30'u Yahudilerin iş hayatında haddinden fazla güçlü olduklarına inanmaktadırlar.⁴¹ Avrupa Birliği Irkçı ve Yabancı Düşmanı Eylemleri İzleme Dairesi, "AB'de Anti-semitizm" başlıklı raporunda 1999-2002 yılları arasında şiddet olaylarını incelemiştir. Bu rapora göre; Almanya'da Yahudilere yönelik şiddet eylemleri yüzde 70 oranında artarken, Fransa'da altı katına çıkmıştır. Fransız İçişleri Bakanlığı'nın Temmuz 2004'de yaptığı açıklamaya göre ise senenin ilk altı aylık döneminde Yahudilere yönelik 135 saldırı ve 375 tehdit kayıtlara geçmiştir.⁴²

İsrail'in anti-semitizm konusunda en çok yakındığı Avrupalı ülke Fransa'dır. İsrail bunun yanı sıra Ortadoğu'daki İsrail karşıtı duruşu nedeniyle de Fransa'ya soğuk bakmaktadır. Gerçekten de Fransa, diğer Avrupa ülkelerinden farklı olarak, tarihsel bağları dolayısıyla bölgeyle daha yakından ilgilenebilmektedir. Bağımsız bir Filistin Devleti'nin kurulmasını ve Kudüs şehrinin Filistinlilere geri verilmesini ancak böyle bir düzende bölgeye barış geleceğini savunan Fransa; İsrail'in Golan Tepeleri ve Güney Lübnan'dan çekilmesi, Fransa ve AB'nin Ortadoğu Barış Süreci'nde daha aktif olması fikrindedir. Fransa Cumhurbaşkanı Chirac'ın Ortadoğu gezisini (1997) Suriye'den başlatmış olması, Fransa'nın geleneksel Arap yanlısı Ortadoğu siyasetini sürdürdüğünü göstermektedir. Chirac, Hayfa'da yaptığı konuşmada İsrail'in Filistin Devleti'nin kurulmasını kabul etmesi gerektiğini, Golan Tepeleri'ni Suriye'ye geri vermesini ve Güney Lübnan'ı boşaltması gerektiğini belirtmiştir.⁴³ Ayrıca, Fransa'daki Müslüman sayısı Yahudi sayısından on kat daha fazladır. Böy-

40 Peter Ford, "Europe Continues Struggle Against Rising Anti-Semitism", *Christian Science Monitor*, Vol.95, s. 7.

41 "Europe's Jewish Question", *Economist*, Vol. 370, 2004.

42 Deniz Altınbaş Akgül, *a.g.m.*, s. 34.

43 Dildar Aydan Hacirüstemoğlu, *Avrupa Birliği'nin Ortadoğu Politikası*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Topluluğu Anabilim Dalı, İstanbul, 2002, ss.95-96.

Gazi

Akademik
Bakış

11

Cilt 1, Sayı 2
Yaz 2008

lesi bir nüfus oranı sonucu ortaya çıkan oy kaygısı da Fransız politikacıların Ortadoğu'da Arap yanlısı bir tutum izlemesine neden olmaktadır.⁴⁴

Anti-semitizm konusunda ise AB üyesi ülkelerde yaşayan Yahudilerin yarısının Fransa'da bulunması ve ayrıca Fransa'nın Avrupa'daki en fazla Müslüman ve Yahudi nüfusu bir arada barındıran ülke olması konuyu daha hassas hale getirmektedir.⁴⁵ Fransa'da 600 bin Yahudi ve 5 milyon Müslüman yaşamaktadır.⁴⁶ Fransa'nın Avrupa'da en fazla Yahudi nüfusu barındıran ülke olmasına karşın bu nüfusun hızla azaldığı gözlenmektedir. Yılda yaklaşık 1000 Yahudi Fransa'dan ayrılırken, 2002 yılından sonra bu rakamın 2000'e kadar yükseldiği ileri sürülmekte ve bu durum ülkede artan Yahudi karşıtlığına bağlanmaktadır.

İlginç olan nokta, İsrail içinde artan şiddet olayları ve çatışmalar nedeniyle bu ülkeye genel Yahudi göçü azalırken Fransa'dan gerçekleşen Yahudi göçünün artmasıdır.⁴⁷ Bu durum İsrail'in Fransa'dan Yahudi göçünü teşvik ettiğini göstermektedir. Böylesi bir teşvikin varlığı örnek bir olayla ispatlanabilir. İsrail Başbakanı Ariel Şaron'un Temmuz 2004'de Fransa'daki Yahudileri İsrail'e göç etmeye çağırması iki ülke arasında krize sebep olmuştur. Şaron, yaptığı konuşmada Fransa'daki Yahudilere, mevcut anti-semitizm nedeniyle "derhal" İsrail'e göç etmeleri için çağrıda bulunmuştur. Şaron'a göre, Fransa'da vahşi bir anti-semitizm vardır ve Fransa nüfusunun yüzde 10'unun Müslüman olması, burada farklı bir anti-semitizm şekli oluşturmaktadır.⁴⁸ Şaron'un bu çağrısı yankısını bulmuş ve bu açıklamanın hemen sonrasında 200 Fransa Yahudisi İsrail'e göç etmiştir.⁴⁹ Şaron her ne kadar daha sonra bu söylemini yumuşatsa da istediği mesajı vermiştir. Şaron'un böylesi bir mesaj vermek istemesinin sebebi açıktır; "İsrail'e Yahudi göçünü arttırmak". Eğer İsrail'deki Yahudi nüfusu, göçü teşvik edici tüm uygulamalara rağmen, 2002'deki %1.9'luk düşük nüfus artış hızını devam ettirirse, Yahudilerin toplam İsrail nüfusu içindeki oranlarının 2020'de %47'ye, 2050'de %37'ye düşeceği hesaplanmaktadır. Bir de, 2002 Nisanı'nda ortaya atılan "Yol Haritası"nın son aşamasında evvelce yurtlarından çıkarılan ve bugün sayıları 4 milyon ola-

44 Deniz Altınbaş Akgül, *a.g.m.*, s. 38.

45 a.g.e., s. 31.

46 Benoit Aubin, "A Touchy Topic in France", *Macleans*, 00249262, Vol. 117, 2004, s. 48.

47 a.g.e., s. 35.

48 Deniz Altınbaş Akgül, *a.g.m.*, s. 40.

49 Samah Jabr, "Charge of "Anti-Semitism" Used to Provoke Immigration of French Jews to Israel", *Washington Report on Middle East Affairs*, Vol. 23, October 2004, s. 8.

rak hesaplanan Filistinli mülteciler eski topraklarına geri dönerse, İsrail'deki Yahudiler tam anlamıyla azınlık durumuna düşecektir.⁵⁰

Fransa'nın böylesi bir göç politikası için seçilmesinin iki nedeni vardır. Bunlardan ilki, Fransa'nın 600.000 Yahudi'yi barındırmasıdır. Yahudilerin dünya genelindeki toplam nüfuslarına göz önünde bulundurulursa bu rakamın gerçekten yüksek bir rakam olduğu görülecektir. İkinci sebep ise, ABD Yahudilerin ABD'den göç etmelerini değişik nedenlerle (ABD'deki güçlerini kaybetmek istememeleri, çoğu ticaretle uğraştığı için bu ülkeden kopamamaları, kimi Yahudilerin Amerikan kimliğini özümsemeleri v.b.) oldukça zor olmasıdır. Bu nedenlerle İsrail yaklaşık 1.5 milyon olarak hesaplanan nüfus açığını Fransa'dan karşılamaya çalışmaktadır.

Bölümün başında da belirtildiği için eski kanserin dönüşünün sebebi birden fazladır. Fakat, sebep ne olursa olsun İsrail'in bu anti-semitizm dalgasından karlı çıktığı söylenebilir. Fransa'nın ise ülkesindeki anti-semitizmi önlemek için "içten" çabalar sarf etmemesi ve İsrail'in karşı çıkacağını bilerek Ortadoğu sorunlarına getirdiği çözüm önerileri ABD'ye karşı Ortadoğu'da yaşanan süreçte denge unsuru olmayı amaçladığını daha doğrusu AB'yi böylesi bir denge yaratması için zorladığını göstermektedir.⁵¹

Anti-semitizm konusunda vurgulanması gereken son nokta bu konuya Hıristiyanların ve Müslümanların bakış açılarının birbirinden oldukça farklı olduğu üzerinedir. Hıristiyan milletlerin çoğu tarih boyunca anti-semitist politikalar takip etmişlerdir. Fakat, Müslüman milletler İsrail'in kuruluşuna kadar bu yönde bir yaklaşım sergilememişlerdir. Diğer bir anlatımla Hıristiyanların bu konudaki yaklaşımları "dinsel", Müslümanların yaklaşımı ise "politik" içerikli yaklaşımlardır. Bu tarihsel gerçekten yola çıkarak Hıristiyanlar "anti-semitist", Müslümanlar "anti-İsrailci" olarak nitelendirilebilir. Bu tarz bir nitelendirme şu gerçeği de beraberinde getirmektedir; İsrail Müslümanlarla politik sorunlarını çözdüğü zaman (eğer yaptığı katliamlar sineye çekilebilirse) daha yakın ilişkiler kurabilir. Fakat, Hıristiyanlarla (özellikle Katoliklerle) yakınlaşması olanaksızdır. Çünkü, dinsel önyargılar ve düşmanlıklar zamanla aşılacak psikolojiler değildir.

50 Çağrı Erhan, "Barış ve Duvar", <http://www.panoramadergisi.com/mart2004/index>. Gerçekte bu rakam 4 milyonun üzerindedir. 20002 yılı rakamlarına göre Filistinli mültecilerin dağılımı için bkz. Tablo-2.

51 1996 Dublin Zirvesi'nde Fransa, İspanya ve İtalya AB'nin Ortadoğu Barış Süreci'nde ABD ile eşit statüde olduğunun AB tarafından duyurulmasını teklif etmesi bu konuda yaptığı zorlamanın somut bir örneğidir. Christopher Hill and Karen E. Smith, *European Foreign Policy...*, s. 299.

Sonuç

AB-İsrail ilişkilerinin gelecekte nasıl bir şekil alacağını söylemek gerçekten zordur. Çünkü, AB içinde İsrail'in AB'ye üye olması gerektiğini savunan ülkeler olduğu gibi İsrail'e karşı ambargo uygulanması ve ikili ilişkilerin minimum seviyede tutulması gerektiğini savunan ülkeler de vardır. Bu iki ekstrem (uç) bakış açısından birinin gelecekte işlerlik kazanacağını söylemek güçtür. Fakat, ikili ilişkilerin gelecekte nasıl şekilleneceğini öngörebilmenin zorluğunu ortaya koymaktadırlar.

Yukarıda bahsedilen iki uç görüşün ayrıntıları şu şekilde ortaya konabilir. İsrail'in AB'ye üyeliğinin hayal olmadığını ve bu hedefe ulaşmak doğrultusunda politikalar yürütülmesini savunan gerek İsrail'de gerekse diğer ülkelerde yaşayan çok sayıda Yahudi vardır. Örneğin, 4-6 Mart 2002 tarihinde Brüksel, "Avrupa Birliği İçinde Bir İsrail" adlı bir konferansa ev sahipliği yapmıştır. Bu konferansa bir grup Knesset milletvekilinin de katılmış olması son derece ilginçtir. Ayrıca, aralarında Nobel ödüllü İsrailli yazar Amoz Oz'un da bulunduğu pek çok Yahudi aydın bu konferansı desteklemiştir. Bir diğer örnek, Polonya Eski Dışişleri Bakanı Bronislaw Gerek'in 17 Mayıs 2002 tarihli Le Monde gazetesinde İsrail'in AB'ye üye olması gerektiği yönündeki makalesidir⁵². Bu örneklerin yanı sıra İsrailli bir futbol takımının yalnızca Avrupalıların katılımına açık olan Şampiyonlar Ligi'ne katılabilmesi yalnızca siyasi platformda değil hemen her alanda lobilicik yapıldığının göstergesidir.

AB üyeliği konusunda İsrail'in iç dengelerine bakıldığında İşçi Partisi'nin böylesi bir yaklaşıma olumlu baktığı görülmektedir.⁵³ Jerusalem ve Haaretz gibi İsrail'in önde gelen gazetelerinin kamuoyu araştırmalarında "Avrupa Birliği'ne angaje olalım" diyen İsraillilerin oranı olayların akışına göre yüzde 50'lere kadar tırmanıyor ama asla yüzde 30'un altına düşmüyor.⁵⁴ Bu da göstermektedir ki AB üyeliğine İsrail halkı da sıcak bakmaktadır.

Yahudi aydınların AB üyeliğinin hayal olmadığını ispat etmek amacıyla kullandıkları en önemli argüman, Müslüman bir ülke olan "Türkiye'nin dahi" AB'ye üye olmaya çalışmasıdır. Ayrıca, İsrail AB'ye üye olma konusunda en fazla İngiltere'ye güvenmektedir. Bu konuda en çok çekindiği ülke ise

52 Alfred Tovais, *Mapping Israel's Policy Options Regarding Its Future Institutionalised Relations with the European Union*, Centre For European Policy Studies, Working Paper, No.3, Brüksel, 2003, s. 10-11.

53 Alfred Tovais, *a.g.e.*, s. 10-11.

54 Vecdi Tamer, *a.g.m.*, *Akşam*, 27.12.2004, s. 11.

Fransa'dır.⁵⁵ Türkiye ile İsrail'in AB'ye üyelik konusunda bu tarz benzerlikler yaşaması ilgi çekicidir.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılabilceği gibi "kimi Yahudiler" AB üyeliği doğrultusunda harekete geçmiştir. Fakat, ABD Yahudileri ile Avrupa Yahudileri bu konuda büyük fikir ayrılıkları yaşamaktadırlar. Çünkü, ABD'nin alternatifsiz bir müttefik olması ABD Yahudilerinin vazgeçilmezleri arasındadır. Bunun sebebi ABD Yahudilerinin kişisel çıkarlarını korumak istemesi olabileceği gibi İsrail'in ulusal çıkarlarını korumak adına da olabilir.

İsrail'in AB'yle ilişkilerini geliştirmesi açısından üyeliğe yeni kabul edilen eski Doğu Avrupa ülkelerinin önemli roller oynayabileceği söylenebilir. İsrail'in Doğu Avrupa ülkeleriyle olan ilişkilerine baktığımızda, ilişkilerin Soğuk Savaş sonrası dönemde bu ülkelerin bağımsızlığa kavuşmasıyla yoğunlaştığını görmekteyiz. Bu ülkeler, İkinci Dünya Savaşı öncesinde Yahudilerin merkezi olduğundan "soykırım" bu ülkelerle ilişkilerde önemli bir etkindir. Uluslaştırılan Yahudi kamu ve özel mülkiyetinin sahiplerine ya da yasal varislerine iade edilmesi ve Nazi döneminde Yahudileri kurtarmak için hayatlarını tehlikeye atan "Righteous Gentiles"ın (Yahudi olmayan dürüst kişiler) tanınması, üzerinde durulan bazı konulardır. Ayrıca, İsrail ile eski Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki ticari ilişkiler de son derece yoğundur. Bunun en önemli sebeplerinden birisi İsrail'in Soğuk Savaş'ın bitmesinden sonra Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Macaristan, Slovenya ve Polonya ile serbest ticaret anlaşmaları imzalamış olmasıdır.⁵⁶

İsrail, AB'nin genişleme sürecine sıcak bakmıştır/bakmaktadır. Çünkü, yukarıda da bahsedildiği gibi İsrail bu devletlerle (özellikle Doğu Avrupa ülkeleriyle) sıcak ilişkilere sahiptir. İsrail'in en büyük korkularından biri AB'de karar alma tekelinin üç ya da beş büyük devletin eline geçmesidir.⁵⁷ Bu nedenle küçük devletlerin de karar mekanizmalarında söz sahibi olmasını istemektedir.

İkinci uç görüş olan İsrail'e karşı ambargo uygulanması konusunda ise, AB'deki kimi çevreler İsrail'e karşı böylesi bir politika takip edilmesi taraftarı olsa da, AB'nin resmi politikası İsrail ile ikili ilişkilerin geliştirilmesinin Ortadoğu Barış Süreci'ne ambargodan daha fazla katkı sağlayacağı yönündedir. AB resmi makamları tarafından İsrail'e karşı herhangi bir ambargonun söz konusu olmadığı söylene de kısmi bir ambargonun uygulanması söz konu-

⁵⁵ *a.g.e.*, s. 11.

⁵⁶ Senem Çeşmecioğlu, *a.g.e.*, s. 105.

⁵⁷ Alfred Tovais, *a.g.e.*, s. 5.

sudur. Bu uygulama, AB'nin Batı Şeria, Gazze Şeridi, Doğu Kudüs ve Golan Tepeleri'ndeki İsraili yerleşimciler tarafından üretilen malları AB'ye sokmamasıdır. İsrail, bu kısmi ambargodan duyduğu rahatsızlığı değişik platformlarda dile getirmektedir. Örneğin, İsrail Sanayi ve Ticaret Bakanı Ehud Olmert 24 Kasım 2003'de bu sorunu çözmek amacıyla Avrupa Komisyonu'nun ticari ilişkilerden sorumlu yetkilisi Pascal Lamy ile görüşmüş fakat olumlu bir cevap alamamıştır.⁵⁸

Bu iki ekstrem görüşün yanı sıra Türkiye'nin AB üyeliğinin gerçekleşmesi halinde de AB-İsrail ilişkilerinin köklü değişiklikler yaşayacağı söylenebilir. Eğer Türkiye AB'ye üye olursa AB'nin sınırları, bugün olduğundan (yani Kıbrıs'tan) 1000 kilometre daha doğuya genişleyecek. AB coğrafi olarak Ortadoğu'nun parçası haline gelecek; bölgedeki en önemli üç aktörle (Suriye, İran ve Irak) sınırdaş olacak. Bu coğrafi değişim AB'nin bölgeyle ilişkilerinin geleceğine mutlaka etki yapacak. AB, stratejik bakımdan ABD'den bile daha iyi bir konuma gelecek. Doğrudan komşuluk sorunlar yaratabileceği gibi fırsatlar da sunacak.⁵⁹ AB, Ortadoğu'ya komşu olacağı için bölgede sorun istemeyecek ve bölge istikrarı için İsrail'e karşı daha sert politikalar takip edecektir.

AB-İsrail ilişkilerinin seyrini etkileyecek olan bir diğer etken de ABD'nin Ortadoğu politikasının gelecekteki sonuçlarıdır. ABD'nin bölgede tutunamaması sonucu doğacak bir güç boşluğu veya tam tersi ABD'nin bölgede etkinliğini artırarak "tam anlamıyla" tek hegemon güç haline gelmesi AB'nin bölgeye ilgisini artıracaktır.

AB-İsrail ilişkilerinin gelecekte nasıl bir şekil alacağı gerçekleşme oranları birbirinden farklı olan çok sayıda olasılığı bünyesinde barındırmaktadır. Bu olasılıklar yelpazesinde, AB'nin günümüzde uyguladığı politikanın dozajını İsrail aleyhine biraz arttırması fakat yine de dengeli bir tutum içinde olması beklenebilir. Çünkü, AB ne Arapları gücendirmek ne de İsrail'i ve dolayısıyla Yahudileri karşısına almak istemektedir.

58 http://europa.eu.int/comm/external_relations/mepp/faq/index.htm

59 Eberhard Rhein, "AB Ortadoğu'ya Açılır", *Radikal*, 20.11.2004.

KAYNAKÇA

AKGÜL, Deniz Altınbaş, "Fransa'da Anti-Semitizm", *Stratejik Analiz*, Cilt.5, Sayı:53, Ankara: ASAM Yayınları, Eylül-2004.

AUBIN, Benoit, "A Touchy Topic in France", *Macleans*, 00249262, Vol. 117, 8.2.2004.

ÇEŞMECİOĞLU, Senem, *Avrupa-Akdeniz Ortaklığı ve Türkiye*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası (İTO) Yayınları, Ekim-2003.

DAVUTOĞLU, Ahmet, *Stratejik Derinlik –Türkiye'nin Uluslararası Konumu-*, İstanbul: Küre Yayınları, Ekim-2001.

ERHAN, Çağrı, "Barış ve Duvar", <http://www.panoramadergisi.com/mart2004/index>.

ERHAN, Çağrı, "Ortadoğu Barış Süreci", Ed. Baskın Oran, *Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar*, Cilt:2, İstanbul: İletişim Yayınları, 2001.

"Europe's Jewish Question", *Economist*, Vol.370, 2.21.2004.

FORD, Peter, "Europe Continues Struggle Against Rising Anti-Semitism", *Christian Science Monitor*, Vol.95, Paris, 11.19.2003.

GAUTRON, Jean Claude, "Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası ve Siyasi Dengeler", Çev. Durmuş TEZCAN, *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1-2, 1997.

HACİRÜSTEMOĞLU, Dildar Aydan, *Avrupa Birliği'nin Ortadoğu Politikası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Topluluğu Anabilim Dalı, 2002.

HILL, Christopher and Karen E. SMITH, *European Foreign Policy –Key Documents-*, London: Routledge, 2000.

HIRSCH, Ellen, *İsrail'in Gerçekleri*, İsrail: Hamakor Press, 1997.

JABR, Samah, "Charge of "Anti-Semitism" Used to Provoke Immigration of French Jews to Israel" , *Washington Report on Middle East Affairs*, 8754917, Vol. 23, October-2004.

KAZGAN, Gülten, "AB'nin Akdeniz Politikası ve Türkiye", *İktisat Dergisi*, Sayı: 375, İstanbul: Yenilik Basımevi, Ocak-1998.

KOÇ, Yıldırım, "Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası", *Jeopolitik*, Sayı:3, Yaz-2002.

McGOLDRICK, Dominic, *International Relations Law of the European Union*, New York: Addison Wesley Longman Ltd., 1997.

NADAL, Miquel, "The Barcelona Process: Background and Vision", Bo HULDT, Mats ENGMAN, Elisabeth DAVIDSON (Ed.), *Euro-Mediterraen Security and the Barcelona Process*, Sweden: Swedish National Defence College, 2003.

PATTEN, Chris, "A Road Map Paid For in Euros", *Financial Times*, 17 Temmuz 2003.

Gazi

Akademik
Bakış

17

Cilt 1, Sayı 2
Yaz 2008

PAYDAK, Selda, "Avrupa-Akdeniz Ortaklığına Bakış", *Avrasya Dosyası (Avrupa Birliği Özel)*, Cilt:5, Sayı:4, Kış-1999.

PIENING, Christopher, *Global Europe -The European Union in World Affairs-*, USA: Lynne Rienner Publishers, 1997.

RHEIN, Eberhard, "AB Ortadoğu'ya Açılır", *Radikal*, 20-11-2004.

ŞENEL, Muzaffer, *The European Union Policy Towards The Middle East Since 1980*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü, 2002.

TAMER, Vecdi, "İsrail ve Avrupa Birliği", *Akşam*, 27.12.2004

TINAR, Mustafa Yaşar, "Avrupa-Akdeniz Ortaklığı ve Türkiye", *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1-2, İstanbul, 1999.

TOVAIS, Alfred, "The EU and Mediterranean Countries", *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1-2, İstanbul, 1997.

TOVAIS, Alfred, *Mapping Israel's Policy Options Regarding Its Future Institutionalised Relations with the European Union*, Brüksel: Centre For European Policy Studies, Working Paper, No.3, 2003.

İnternet Adresleri

http://europa.eu.int/comm/external_relations/gaza/news/ip03_1040.htm

http://europa.eu.int/comm/external_relations/israel/intro/index.htm

http://europa.eu.int/comm/external_relations/mepp/index.htm

http://europa.eu.int/comm/external_relations/mepp/faq/index.htm

<http://mondediplo.com/focus/mideast/r1276>

<http://www.eu-del.org.il/english/content/brochure/8.asp>